

नेपाल सरकार विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय

पत्र संख्या:
चलानी नं.

सिंहदरबार
काठमाडौं, नेपाल।

प्रकाशन मिति: वि.स. २०८३/०६/१२ सोमवार
नेपाल सम्बत् १९४६, जलागा द्वितीया

सरोकारवाला र सर्वसाधारणको लागि राय माग गरिएको सम्बन्धमा

सूचना

विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालयले नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको मस्यौदा तयार गरिएको छ । प्रस्तुत विधेयकको मस्यौदा उपर विधायन ऐन, २०८१ को दफा ६ को उपदफा (२) बमोजिम विधेयक तर्जुमा गर्नुको कारण र त्यसले पार्ने प्रभावका सम्बन्धमा सम्बन्धित सरोकारवाला सबै र सर्वसाधारणको रायको लागि प्रकाशन गरिएको हुँदा सो मस्यौदा उपर तपसिलमा उल्लिखित ढाँचामा Email: legal@mosti.gov.np र mahabir.pun@mosti.gov.np ठेगानामा ७ (सात) दिन भित्र आफ्नो राय तथा सुझाव/प्रतिक्रिया उपलब्ध गराइदिनु हुन सरोकारवाला सबै र सर्वसाधारण समक्ष सादर अनुरोध छ ।

तपसिल

राय, सुझाव/परामर्श ढाँचा:

क्र.सं.	प्रस्ताविक नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको मस्यौदाको व्यवस्था	दफा र उपदफा	राय, सुझाव/परामर्श	पुष्ट्याई

फोन नं. :

०१-४२००५३९ र ०१-४२००५४०

वेबसाइट :

www.mosti.gov.np Email: info@mosti.gov.np

**"नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक"
तर्जुमा गर्नुपर्ने कारण र त्यसले पार्ने प्रभाव**

विधायन ऐन, २०८१ को दफा ६ को उपदफा (२) बमोजिम सरोकारवाला र सर्वसाधारणको राय, सुझाव/परामर्शको लागि नेपाल सरकार, विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालयद्वारा नेपालमा अनुसन्धान, प्रविधि विकास र नवप्रवर्तनलाई एकीकृत एवं सुदृढ बनाउन "नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक"को मस्यौदा तयार गरिएको छ । सो मस्यौदा सर्वसाधारण तथा सरोकारवालाहरूको राय-सुझावका लागि मन्त्रालयको वेबसाइटमा प्रकाशन गरिएको परिप्रेक्ष्यमा पेश गरिएको विधेयक तर्जुमा गर्नुपर्ने कारण र त्यसले पार्ने प्रभाव देहाय बमोजिम छः

(१) कुन समस्या सम्बोधनको लागि विधेयक तर्जुमा गर्नु परेको हो सोको कारण यस प्रकार छन्:

- हालको कानूनको अपर्याप्तता: हाल कायम रहेको नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०४८ पुरानो भइसकेको र आधुनिक नवप्रवर्तन, प्रविधि अनुकूलन तथा डिजिटल युगका आवश्यकताहरूलाई सम्बोधन गर्न नसक्ने भएकाले नयाँ ऐन आवश्यक परेको छ ।
- प्रतिभा पलायन (Brain Drain): स्वदेश तथा विदेशमा रहेका प्रतिभावान नेपाली वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता र नवप्रवर्तकहरूलाई आकर्षित गर्न र उनीहरूको ज्ञान/सीप देश हितमा परिचालन गर्न (ब्रेन गेन इकाई मार्फत) स्पष्ट कानुनी संरचनाको अभाव थियो ।
- नवप्रवर्तन र ग्रासरूट प्रविधिको प्रवर्द्धन: औपचारिक शैक्षिक डिग्री नभएका तर परम्परागत ज्ञान र सीपमा दक्ष व्यक्तिहरू (प्रविधि-प्रवीण) तथा नवीन सोच भएका युवाहरूलाई राज्यको मूलधारमा जोडी अनुसन्धानलाई व्यावहारिक उत्पादन र सेवामा रूपान्तरण गर्न ।

(२) विधेयकको व्यवस्थाबाट मौलिक हक तथा मानव अधिकारको क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव:

- अभिव्यक्ति तथा प्राज्ञिक स्वतन्त्रता: विधेयकले प्रज्ञा-प्रतिष्ठानलाई पूर्ण प्राज्ञिक स्वायत्तता (Academic Autonomy) प्रदान गरेको छ । यसबाट वैज्ञानिकहरूलाई निष्पक्ष अन्वेषण र निष्कर्ष सार्वजनीकरण गर्ने अधिकारको प्रत्याभूति हुन्छ,
- रोजगारी र जीविकोपार्जनको हक: नवीन प्रविधि, स्थानीय ज्ञानको प्रवर्द्धन र प्रविधि हस्तान्तरणले मुलुकभित्र नयाँ उद्यमी तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी जीवनस्तर सुधारमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउनेछ,
- समानता र समावेशीकरणको हक: सदस्यता, नियुक्ति तथा अनुसन्धान अनुदानमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेसी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पिछ्छडिएको क्षेत्रको समावेशी प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिएको,

- अनुसन्धानमा सूचित सहमति तथा गोपनीयता हुने,
- महिला, विपन्न, जेष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा पछाडि परेका समुदायको प्रविधिमा पहुँच हुने,
- कृत्रिम बुद्धिमत्ता तथा अन्य उदीयमान प्रविधिको प्रयोग बढ्ने,
- अनुसन्धान आचारसंहिता तथा स्वार्थको द्वन्द्व नियन्त्रणजस्ता विषयलाई समेत महत्व दिएको छ । बजेट, अनुदान आह्वान, मूल्याङ्कन मापदण्ड, सफल अनुदानग्राही तथा परियोजनाको सार्वजनिक प्रकाशन गर्ने व्यवस्था प्रस्ताव गरिएको छ ।

(३) विधेयकको प्रभावबाट पर्ने आर्थिक तथा वित्तीय प्रभाव

- लागत र व्ययभार: प्रतिष्ठानको स्थापना, नयाँ संरचना (ब्रेन गेन केन्द्र, व्यावहारिक विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र), जनशक्ति व्यवस्थापन तथा वैज्ञानिक अनुसन्धानका लागि सरकारी कोषबाट नियमित तथा विशेष अनुदानको आर्थिक दायरा थपिनेछ,
- राजस्व तथा कर छुट: वैज्ञानिक उपकरण, सवारी साधन तथा अनुसन्धान सामग्री आयातमा भन्सार तथा कर छुटको व्यवस्था छ । साथै, रोयल्टी तथा प्रविधि विक्रीबाट प्राप्त आम्दानीमा आयकर सम्बन्धी विशेष सुविधा रहनेछ ।
- आर्थिक प्रतिफल: स्वदेशी प्रविधि विकास, बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण/व्यावसायीकरण र प्रविधि हस्तान्तरणले दूरगामी रूपमा मुलुकको आर्थिक वृद्धिमा सकारात्मक योगदान दिनेछ ।

(४) विधेयकको व्यवस्थाबाट दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न पुग्ने सहयोग:

- विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन दिगो विकासका लगभग सबै क्षेत्रमा उपयोगी छन् । विधेयकले विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनलाई दिगो विकासका लक्ष्यसँग जोड्ने संस्थागत आधार निर्माण गर्न सहयोग गर्नेछ,
- उन्नति र पूर्वाधार (SDG 9): उद्योग, नवप्रवर्तन र पूर्वाधार विकासमा प्रत्यक्ष सहयोग पुग्ने गरी अनुसन्धान र प्रविधि विकास (R&D) लाई प्राथमिकता दिइएको छ,
- गुणस्तरीय शिक्षा र जनशक्ति (SDG 4): फेलोसिप, युवा वैज्ञानिक प्रवर्द्धन, विद्यावारिधि सुपरिवेक्षण र उच्चस्तरीय अनुसन्धान वातावरणले मानव पुँजी निर्माणमा मद्दत गर्दछ,
- साझेदारी (SDG 17): राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विश्वविद्यालय, अनुसन्धान संस्था र उद्योगहरूसँग सहकार्य र सञ्जाल निर्माण गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

(५) विधेयकको व्यवस्थाबाट सुशासन प्रवर्द्धनमा पर्ने प्रभाव:

- पारदर्शिता र सदाचार: पदाधिकारीहरूले स्वार्थको द्वन्द्व (Conflict of Interest) घोषणा गर्नुपर्ने र सम्पत्ति विवरण पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ,

 विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रमोद
 नेपाल सरकार
 सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल

- जवाफदेही र लेखापरीक्षण: आन्तरिक लेखापरीक्षण इकाई, लेखापरीक्षण समिति र महालेखा परीक्षकबाट अन्तिम लेखापरीक्षण हुने कडा वित्तीय अनुशासनको व्यवस्था छ,
- सूचनाको हक र बाह्य समीक्षा: प्रत्येक वर्ष बाह्य विज्ञ टोलीबाट स्वतन्त्र कार्यसम्पादन समीक्षा गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नुपर्ने पारदर्शी प्रावधान राखिएको छ।

(६) विधेयकको व्यवस्थाबाट जलवायु अनुकूलनमा पुग्ने सहयोग:

- नेपाल जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक विपद्को उच्च जोखिममा रहेको मुलुक भएकाले विज्ञानमा आधारित जलवायु अनुसन्धान आवश्यक छ,
- प्रस्तावित विधेयक कार्यान्वयनबाट:
- वातावरणीय अनुसन्धान: वातावरण, विपद् तथा महामारी सम्बन्धी जोखिमहरू सम्बोधन गर्न वैज्ञानिक अनुसन्धान र विशेषज्ञ परामर्श उपलब्ध गराउने जिम्मेवारी प्रतिष्ठानलाई दिइएको छ।
- हरित प्रविधि र अनुकूलन: स्थानीय परिस्थितिसँग अनुकूल हुने स्वच्छ, वातावरणमैत्री र हरित प्रविधिको परीक्षण, अनुकूलन तथा विस्तारलाई प्राथमिकता दिइएको छ।

(७) अन्य आवश्यक विषय:

- बौद्धिक सम्पत्ति (IP block): अनुसन्धानबाट सिर्जित बौद्धिक सम्पत्तिको स्वामित्व, प्रयोग र लाभको बाँडफाँट सम्बन्धी स्पष्ट नीतिको व्यवस्था,
- अनुसन्धान नैतिकता (Research Ethics): जैविक सुरक्षा तथा मानव/पशु सम्बन्धी अनुसन्धानका लागि अनुसन्धान नैतिकता समितिको पूर्वस्वीकृति अनिवार्य गरिएको छ,
- संक्रमणकालीन व्यवस्था: ऐन लागू भएको ६ महिनाभित्र प्राज्ञ सभाको निर्वाचन र पदाधिकारी नियुक्ति गरिसक्नुपर्ने समयसीमा निर्धारण गरिएको छ,
- मस्यौदाले विज्ञान तथा प्रविधिलाई आर्थिक विकास र सामाजिक रुपान्तरणको मेरुदण्डका रूपमा अङ्गीकार गरी अनुसन्धान, विकास तथा नवप्रवर्तनको प्रवर्द्धनका लागि एक अधिकार सम्पन्न राष्ट्रिय निकायका रूपमा नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्राज्ञ-प्रतिष्ठानको स्थापना र सञ्चालन गर्ने गर्ने उद्देश्य राखिएको छ।

Handwritten signature and date:
३०.०८.२०७३/५११२

नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान सार्वजनिक व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना : विज्ञान तथा प्रविधिलाई आर्थिक विकास र सामाजिक रूपान्तरणको मेरुदण्डका रूपमा अङ्गीकार गरी अनुसन्धान, विकास तथा नवप्रवर्तनको प्रवर्द्धनका लागि एक अधिकार सम्पन्न राष्ट्रिय निकायका रूपमा नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको स्थापना र सञ्चालन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, सङ्घीय संसदले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको संक्षिप्त नाम "नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ऐन, २०८३" रहेको छ।

(२) यो ऐन नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन भएको मितिले लागू हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) "अध्यक्ष" भन्नाले दफा १८ बमोजिम नियुक्त प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका अध्यक्ष सम्झनुपर्छ।
- (ख) "आबद्ध युवा" भन्नाले प्रज्ञा-प्रतिष्ठानसित आबद्ध भई वैज्ञानिक अनुसन्धान, प्रविधि विकास वा नवप्रवर्तनमा संलग्न ४० वर्ष मूनिका व्यक्ति सम्झनुपर्छ।
- (ग) "उपाध्यक्ष" भन्नाले दफा २० बमोजिम नियुक्त प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका उपाध्यक्ष सम्झनुपर्छ।
- (घ) "ऐन" भन्नाले यो "नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ऐन, २०८३" सम्झनुपर्छ।
- (ङ) "कार्यकारी परिषद्" भन्नाले दफा १५ बमोजिम गठित प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको कार्यकारी परिषद् सम्झनुपर्छ।
- (च) "केन्द्र" भन्नाले यस ऐनबमोजिम स्थापित केन्द्र सम्झनुपर्छ।
- (छ) "कोष" भन्नाले दफा ३२ बमोजिमको प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको कोष सम्झनुपर्छ।
- (ज) "तोकिएबमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम, विनियम वा कार्यविधिमा तोकिएबमोजिम सम्झनुपर्छ।
- (झ) "नवप्रवर्तन" भन्नाले नयाँ वा विद्यमान ज्ञान, सोच, विधि, प्रविधि, उत्पादन, सेवा वा प्रक्रियालाई नयाँ वा सुधारिएको रूपमा सिर्जना, विकास, प्रयोग वा रूपान्तरण गरी आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय वा सार्वजनिक हितका लागि उपयोगी मूल्य वा परिणाम सिर्जना गर्ने प्रक्रिया वा त्यसबाट प्राप्त उपलब्धि सम्झनु पर्छ।
- (ञ) "प्रविधि-प्रवीण" भन्नाले विश्वविद्यालयको औपचारिक डिग्री नभएका स्व-अध्ययनबाट परम्परागत ज्ञान र प्रविधिमा दक्ष रही उत्कृष्ट योगदान पुऱ्याएका अनुभवी व्यक्ति सम्झनुपर्छ।

- (ट) "प्रज्ञा-प्रतिष्ठान" भन्नाले दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको नेपालमा विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान सम्झनुपर्छ ।
- (ठ) "प्राज्ञ सभा" भन्नाले दफा १२ बमोजिमको प्राज्ञ सभा सम्झनुपर्छ ।
- (ड) "प्राज्ञ" भन्नाले यस ऐन बमोजिम नियुक्त वा मनोनित प्राज्ञ सदस्य सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) "ब्रेन गेन इकाई" भन्नाले देश-विदेशमा रहेका नेपाली तथा गैरआवासीय नेपाली वैज्ञानिक, प्राविधिक, अनुसन्धानकर्ता, नवप्रवर्तक तथा अन्य विशेषज्ञको ज्ञान, सीप, अनुभव र विशेषज्ञतालाई राष्ट्रिय हितमा आकर्षित, परिचालन, पुनःसंगठन तथा आदानप्रदान गर्न स्थापित प्रज्ञा-प्रतिष्ठान अन्तर्गतको इकाई सम्झनु पर्छ ।
- (ण) "मन्त्रालय" भन्नाले विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद-२

प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको स्थापना

३. प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको स्थापना: (१) नेपालमा विज्ञान, प्रविधि विकास, अध्ययन, अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा काम गर्न नेपाल विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन प्रज्ञा-प्रतिष्ठान रहने छ ।

(२) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानलाई अङ्ग्रेजी भाषामा "नेपाल एकेडेमी अफ साइन्स, टेक्नोलोजी एण्ड इनोभेसन" भनिनेछ र छोटकरीमा "नास्टी" भनिनेछ ।

(३) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं उपत्यकामा रहनेछ ।

(४) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानले प्रचलित कानून तथा प्राज्ञ सभाको स्वीकृतिमा शाखा वा अन्य निकाय स्थापना गर्न सक्नेछ ।

४. प्रज्ञा-प्रतिष्ठान स्वशासित संस्था हुने: (१) प्रज्ञा-प्रतिष्ठान अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित, सङ्गठित र वैज्ञानिक उत्कृष्टताको केन्द्रको रूपमा स्थापित संस्था हुनेछ ।

(२) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको सबै कामकारबाहीका निम्ति आफ्नो एउटा छुट्टै छाप र लोगो हुनेछ ।

(३) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानले व्यक्तिसरह चल तथा अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, प्रविधि विकास र उत्पादन गर्न, बेचबिखन गर्न वा अन्य किसिमको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानले व्यक्तिसरह आफ्नो नामबाट मुद्दा-मामिला गर्न, नालिस उजुर गर्न सक्नेछ र आफूउपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।

(५) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानले आफ्नो वैज्ञानिक निष्कर्ष, स्वतन्त्र वैज्ञानिक राय, प्रतिवेदन र अन्य प्राज्ञिक क्रियाकलापको सम्पादन, प्रकाशन र सार्वजनिकीकरण गर्दा पूर्ण प्राज्ञिक स्वायत्तता उपभोग गर्नेछ र यसमा कुनै पनि निकायले हस्तक्षेप गर्न पाउने छैन ।

५. प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछन्:

- (क) विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनका क्षेत्रमा आधारभूत विज्ञानिक अन्वेषण तथा अनुसन्धान गर्ने गराउने; र सो ज्ञानलाई उपयोगी एवं उपयुक्त प्रविधि विकासमा उपयोग गर्ने;
- (ख) स्वदेशी, परम्परागत, स्थानीय तथा सीपमा आधारित ज्ञान, प्रविधि तथा पद्धतिको अन्वेषण, अनुसन्धान, संरक्षण, विकास, आवश्यक आधुनिकीकरण, अनुकूलन तथा प्रवर्द्धन गर्ने;
- (ग) राष्ट्रिय प्राथमिकताका क्षेत्रहरू तथा राष्ट्रिय सुरक्षा र सार्वजनिक हितका लागि रणनीतिक तथा फ्रन्टियर प्रविधिको अनुसन्धान र विकास गर्ने;
- (घ) विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनका क्षेत्रमा प्रतिभाशाली वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता तथा नवप्रवर्तकको पहिचान, क्षमता विकास तथा प्रोत्साहन गर्ने र फेलोसिप, विद्वतवृत्ति तथा अन्य अवसर उपलब्ध गराउने;
- (ङ) देश तथा विदेशमा रहेका नेपाली, गैरआवासीय नेपाली तथा विदेशी वैज्ञानिक, प्राविधिक, अनुसन्धानकर्ता तथा नवप्रवर्तकको ज्ञान, सीप, अनुभव तथा विशेषज्ञतालाई राष्ट्रिय हितमा आकर्षित, परिचालन तथा आदानप्रदान गर्न आधारभूत विज्ञान अनुसन्धान तथा ब्रेन गेन केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने;
- (च) सिर्जनशील विचार, आविष्कार तथा नवीन प्रविधिको विकास, परीक्षण, प्रदर्शन, विस्तार तथा व्यावसायीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्न व्यावहारिक विज्ञान अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तन केन्द्र स्थापित गर्ने र ग्रासरूट नवप्रवर्तन, प्रविधि अनुकूलन र अनुसन्धान तथा विकासका काम गर्ने;
- (छ) विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनसम्बन्धी विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रमाणमा आधारित वैज्ञानिक र नीतिगत परामर्श गर्ने तथा राष्ट्रिय प्रविधि पूर्वदृष्टि, ब्लुप्रिन्ट, विज्ञान श्वेतपत्र तथा अन्य नीतिगत दस्तावेज तयारी तथा प्रकाशन गर्न मन्त्रालयलाई पृष्ठपोषण दिने;
- (ज) विपद्, महामारी, वातावरणीय समस्या तथा अन्य आकस्मिक अवस्थामा राज्यलाई वैज्ञानिक सहयोग, समन्वय तथा विशेषज्ञ परामर्श उपलब्ध गराउने;
- (झ) विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनसम्बन्धी गोष्ठी, अन्तरक्रिया, वैज्ञानिक आदानप्रदान, प्रकाशन तथा विज्ञान लोकप्रियकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा वैज्ञानिक तथा प्राविधिक उपलब्धिको सम्मान, संरक्षण र अभिलेखीकरण गर्ने;
- (ञ) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय वैज्ञानिक तथा प्राविधिक निकाय, विश्वविद्यालय, अनुसन्धान संस्था, उद्योग तथा अन्य संस्थासँग सहकार्य, साझेदारी, सम्झौता तथा ज्ञान, प्रविधि र अनुसन्धान परियोजनाको विकास तथा सञ्चालन गर्ने;
- (ट) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्रोतबाट अनुदान, सहयोग, परियोजना तथा अन्य वैध स्रोत प्राप्त गरी प्रचलित कानूनबमोजिम परिचालन गर्ने;
- (ठ) सरकारबाट तोकिएका र प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको उद्देश्यसँग सम्बन्धित विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनसम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्य गर्ने;
- (ड) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको उद्देश्य पूर्ति गर्न आवश्यक कार्यक्रम, परियोजना तथा संस्थागत संयन्त्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने।

०

Ar

१५

निर पुन

माल्य

परिच्छेद-३

संगठनात्मक स्वरूप, पदाधिकारी र प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यसङ्घी व्यवस्था

६. प्राज्ञ-प्रतिष्ठानको संगठन: प्राज्ञ-प्रतिष्ठानको संगठनात्मक स्वरूप देहाए बमोजिम हुनेछ :-

- (क) प्राज्ञ सभा,
- (ख) कार्यकारी परिषद,
- (ग) ब्रेन गेन तथा आधारभूत विज्ञान अनुसन्धान केन्द्र,
- (घ) व्यावहारिक विज्ञान अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तन केन्द्र,
- (ङ) अन्य निकायहरू

७. पदाधिकारीहरू: प्राज्ञ-प्रतिष्ठानमा देहाय बमोजिमका पदाधिकारीहरू रहने छन् :-

- (क) संरक्षक/सभापति (मन्त्री)
- (ख) अध्यक्ष
- (ग) उपाध्यक्षहरू
- (घ) तोकिएका अन्य पदाधिकारीहरू

८. प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्य: (१) प्राज्ञ सभामा देहाय बमोजिमका प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यहरू रहनेछन् :-

- (क) प्राज्ञ सदस्य,
- (ख) अभिभावकीय प्राज्ञ सदस्य,
- (ग) मानार्थ प्राज्ञ सदस्य,
- (घ) प्रविधि-प्रवीण सदस्य,
- (ङ) आवद्ध युवा प्राज्ञ सदस्य,

(२) उपदफा (१)को खण्ड (क) बमोजिमको प्राज्ञ सदस्य ६६ जना, खण्ड (घ) बमोजिमको प्राज्ञ सदस्य १५ जना र खण्ड (ङ) बमोजिमको प्राज्ञ सदस्य ३० जना गरी कूल १११ जना रहनेछन्।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको प्राज्ञ सदस्य हुनको लागि देहायको योग्यता पुगेको हुनुपर्नेछ।

(क) मान्यताप्राप्त विश्वविद्यालयबाट विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा विद्यावारिधि वा सोसरहको योग्यता र सम्बन्धित विषयमा कम्तीमा १५ वर्षको अनुभव हासिल गरी विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनको विकासमा उल्लेखनीय योगदान गरेको।

(ख) प्राज्ञ सदस्यको हकमा सत्तरी वर्ष ननाघेको, आवद्ध युवा प्राज्ञ सदस्यको हकमा चालीस वर्ष ननाघेको हुनुपर्नेछ तर प्रविधि प्रवीण सदस्यको हकमा भने उमेरको कुनै बन्देज हुने छैन।

(ग) कानूनीरूपमा योग्य ठहरिएको।

मन्त्रालय

मस्यौदा - २०८३-०६-१२

(४) उपदफा (१)को खण्ड (क) बमोजिमको प्राज्ञ सदस्यहरूले उमेर पुगेपछि स्वतः खण्ड (ख) बमोजिमको सम्मानित अभिभावकीय प्राज्ञ सदस्य हुनेछन्।

(५) विज्ञान, प्रविधि वा नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा असाधारण ख्याति प्राप्त नेपाली, गैरआवासीय नेपाली वा विदेशी नागरिकलाई प्राज्ञ-प्रतिष्ठानले उपदफा (१)को खण्ड (ग) बमोजिम मानार्थ प्राज्ञ सदस्यमा मनोनयन गर्न सक्नेछ ।

(६) विश्वविद्यालयबाट औपचारिक शिक्षा प्राप्त गरेका/नगरेका, परम्परागत ज्ञान र प्रविधिमा संलग्न भई उत्कृष्ट योगदान पुऱ्याएका अनुभवी एवं दक्ष व्यक्तिहरूलाई उपदफा (१)को खण्ड (घ) बमोजिम प्रविधि प्रवीण सदस्यमा मनोनयन गर्न सकिनेछ ।

(७) चालीस वर्ष उमेर मुनिका विज्ञान, प्रविधि वा नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा उत्कृष्ट योगदान पुऱ्याएका वा पुऱ्याउने सम्भावना भएका उदीयमान वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता, प्राविधिज्ञलाई उपदफा (१)को खण्ड (ङ) बमोजिम आवद्ध युवा सदस्यमा मनोनयन गर्न सकिनेछ ।

(८) प्राज्ञ-सभाको निर्वाचनमा प्राज्ञ सदस्य, प्रविधि-प्रवीण सदस्य र आवद्ध युवा प्राज्ञ सदस्यहरू मात्रले मतदान गर्न पाउने छन् ।

(९) आवद्ध युवा प्राज्ञ र प्रविधि प्रवीण सदस्यहरूको कार्यकाल पाँच वर्षको हुनेछ ।

९. प्राज्ञ, आवद्ध युवा र प्रविधि प्रवीण सदस्यहरूको मनोनयन: (१) दफा ६ बमोजिमका प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यहरूको मनोनयन समकक्षी समीक्षा प्रणालीद्वारा हुनेछ :-

(२) उपदफा (१) बमोजिमका प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यहरूको छनौटका लागि सभापतिले सम्बन्धित विधाको प्राज्ञ सदस्यको संयोजकत्वमा प्राज्ञ सदस्य र विज्ञ सदस्य सहितको पाँच सदस्यीय छनौट तथा सिफारिस समितिको गठन गर्नेछ ।

(३) प्रत्येक प्राज्ञ, आवद्ध युवा तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यहरूले योग्यता पुगेका कुनै तीन जनाको नाम गोप्य रूपमा छनौट तथा सिफारिस समिति सक्षम पेश गर्नेछन् ।

(४) सिफारिस भई आएका नामहरू मध्य छनौट तथा सिफारिस समितिले योग्यता, अनुभव तथा योगदानको आधारमा छानबिन गरी अनुमोदनका लागि प्राज्ञ सभा समक्ष पेश गर्नेछ ।

(५) छनौट तथा सिफारिस समितिका सदस्यले आफ्नो स्वार्थ रहेको उम्मेदवारको मूल्याङ्कन र सिफारिसमा भाग लिन पाउने छैनन् ।

(६) प्राज्ञ सदस्य, आवद्ध युवा तथा प्रविधि प्रवीण सदस्य छनौटको विधि र मापदण्ड प्राज्ञ सभाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

गतीर पुन

१०. आचरण र आचारसंहिता: (१) प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यले आचरण, नैतिकता र आचारसंहिताको पालना गर्नुपर्नेछ।

(२) प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यले पालन गर्नुपर्ने आचरण, नैतिकता र आचारसंहिता प्रचलित कानूनले तोकिए बाहेक प्राज्ञ सभाले तोके बमोजिम हुनेछ।

११. प्राज्ञ, आबद्ध युवा तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:

- (क) विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तनका आवश्यक दीर्घकालीन नीति, योजना र कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा राष्ट्रिय प्राथमिकताका क्षेत्रहरू निर्धारण गर्न प्रज्ञा-प्रतिष्ठानलाई मार्गदर्शन तथा सल्लाह-सुझाव दिने;
- (ख) उच्चस्तरीय वैज्ञानिक तथा प्राविधिक अनुसन्धान गर्ने वा त्यस्ता अनुसन्धान कार्यक्रममा सहभागी, नेतृत्व र सुपरिवेक्षण गर्ने;
- (ग) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका बैठकहरूमा सक्रिय सहभागिता जनाउने, विचार तथा प्रस्ताव प्रस्तुत गर्ने र निर्णय प्रक्रियामा भाग लिने;
- (घ) प्राज्ञिक विषयमा छलफल गर्ने, कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनहरूमा प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको प्रतिनिधित्व गर्ने;
- (ङ) समाजमा वैज्ञानिक दृष्टिकोण, चिन्तन र चेतना फैलाई वैज्ञानिक संस्कारको अभिवृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याउने;
- (च) वैज्ञानिक लेख, शोधपत्र तथा प्रकाशन प्रकाशित गर्ने र युवा वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता र नवप्रवर्तकलाई मार्गदर्शन गर्ने;
- (छ) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको वैज्ञानिक खोज, प्रविधि विकास तथा नवप्रवर्तनसम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने;
- (ज) प्राज्ञ सभाले तोकेका अन्य काम गर्ने।

परिच्छेद-४

प्राज्ञ सभा सम्बन्धी व्यवस्था

१२. प्राज्ञ सभा गठन: (१) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको सर्वोच्च निकायको रूपमा एक प्राज्ञ सभा रहनेछ।

(२) प्राज्ञ सभा गठन देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) मन्त्रीसभापति
- (ख) अध्यक्ष सदस्य
- (ग) उपाध्यक्ष सदस्य
- (घ) विश्वविद्यालयका उप-कुलपतिहरूमध्येबाट तीन जना सदस्य

डा. विराट पौडेल
मन्त्री

- (ङ) सचिव, मन्त्रालय..... सदस्य
- (च) सचिव, अर्थ मन्त्रालय..... सदस्य
- (छ) प्राज्ञ, आवद्ध युवा तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यहरू..... सदस्य
- (ज) उपाध्यक्ष, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग सदस्य
- (झ) कार्यकारी निर्देशक, विज्ञान, प्रविधि तथा नवप्रवर्तन केन्द्र सदस्य
- (ञ) विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्तन परिषद्का विज्ञ सदस्यहरू
मध्येबाट दुई जना सदस्य
- (ट) उद्योग वाणिज्य क्षेत्रका केन्द्रीय सङ्गठनका अध्यक्षहरू
मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनयन गरेको तीन जना .. सदस्य
- (ठ) अध्यक्षले तोकेको उपाध्यक्ष सदस्य-सचिव

१३. प्राज्ञ सभाको बैठक: (१) सभाको बैठक सामान्यतया वर्षको दुई पटक बस्नेछ । तर आवश्यक परेमा सभाको विशेष बैठक बोलाउन सकिनेछ ।

(२) प्राज्ञ सभाको सभापतिको अनुपस्थितिमा अध्यक्षले सभाको सभापतित्व गर्नेछन् र अध्यक्षको अनुपस्थितिमा जेष्ठतम उपाध्यक्षले सभापतित्व गर्नेछ ।

(३) प्राज्ञ-सभाको संरक्षक/सभापतिले प्राज्ञ सभासँग सम्बन्धित वैज्ञानिक निष्कर्ष, प्राज्ञिक विचार र अनुसन्धानको प्रकृया बाहेक अन्य विषयमा निरीक्षण गर्न वा निर्देशन दिन सक्नेछ । सभाको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत सदस्यहरू उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

तर गणपूरक संख्याको अभावमा बैठक स्थगित भई पुनः बोलाइएको बैठकमा सभाको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको एक तिहाई सदस्य उपस्थित भएमा गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(४) सभाको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले सभाको बैठकको निर्णय प्रमाणित गर्नेछ ।

(५) सभाको निर्णय उपस्थित सदस्यको बहुमतबाट हुनेछ । मत बराबर भएमा अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

तर दफा २७ बमोजिम पदमुक्त गर्ने निर्णय कुल सदस्य संख्याको बहुमतबाट हुनेछ ।

(६) आफ्नो वा परिवार सदस्यको स्वार्थ रहेको विषयमा सदस्यले स्वःघोषणा गर्नुपर्नेछ । त्यस्तो प्राज्ञ सभा सदस्यले निर्णय प्रक्रियामा भाग लिन पाउने छैन ।

(७) सभाको बैठकको अन्य कार्यविधि सभा आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१४. सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार: सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः

आचार्य पुन

- (क) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानलाई मार्गदर्शन गर्ने;
- (ख) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको नीति निर्धारण गर्ने;
- (ग) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको वार्षिक बजेट र कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने;
- (घ) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको दीर्घकालीन रणनीति तथा योजना स्वीकृत गर्ने;
- (ङ) आवश्यकता अनुसार समिति र आयोग गठन गर्ने;
- (च) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानमा मनोनित प्राज्ञ सदस्यहरूको अनुमोदन गर्ने;
- (छ) निर्देशक र लेखापरिक्षक नियुक्तिको अनुमोदन गर्ने;
- (ज) वार्षिक प्रतिवेदन र लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमाथि छलफल गरी आवश्यक निर्देशन दिने;
- (झ) ऐनले तोके बाहेकका प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको संगठनात्मक संरचना, शाखा, केन्द्र र अन्य निकायको स्थापना, हेरफेर वा खारेजी स्वीकृत गर्ने;
- (ञ) महिला तथा विविध विषय क्षेत्रको सन्तुलन कायम हुने गरी प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यको चयन गर्ने;
- (ट) प्राज्ञ तथा प्रविधि प्रवीण सदस्यले पालना गर्नुपर्ने आचरण, नैतिकता र आचारसंहिता निर्धारण गर्ने;
- (ठ) नेपाल सरकारले तोकेका अन्य कार्य गर्ने;
- (ड) सभाले निर्धारण गरेका अन्य कामहरू गर्ने ।

परिच्छेद-५

कार्यकारी परिषद्

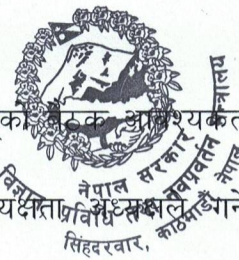
१५. कार्यकारी परिषद्को गठन: (१) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको रणनीतिक तथा कार्यकारी निकायको रूपमा देहायका सदस्यहरू भएको एक कार्यकारी परिषद् रहनेछ ।

- (क) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको अध्यक्ष..... - अध्यक्ष
- (ख) उपाध्यक्ष - सदस्य
- (ग) प्राज्ञ सभा सदस्यहरूमध्येबाट गोप्य मतदानबाट चयन भएका चार जना- सदस्य
- (घ) अध्यक्षले तोकेको उपाध्यक्ष..... - सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) र (ग), बमोजिमका सदस्यहरूको मनोनयन अध्यक्षको सिफारिसमा सभाले पाँच वर्षको लागि गर्नेछ ।

(३) कार्यकारी परिषद्को निर्णयमा आफ्नो वा नातेदारको स्वार्थ रहेको विषयमा सम्बन्धित सदस्यले भाग लिन पाउने छैन ।

महावीर पुन
मन्त्री
मन्त्रालय

१६. कार्यकारी परिषद्को बैठक: (१) कार्यकारी परिषद्को बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ।

(२) कार्यकारी परिषद्को बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ। निजको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षले अध्यक्षता गर्नेछ।

(३) कार्यकारी परिषद्को गणपूरक संख्या कुल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत हुनेछ।

(४) कार्यकारी परिषद्को बैठक भत्ता, निर्णय प्रक्रिया र अन्य कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ।

१७. कार्यकारी परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) कार्यकारी परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:

- (क) सभाका निर्णय कार्यान्वयन गर्ने, गराउने;
- (ख) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको वार्षिक कार्यक्रम, बजेट, प्रगति विवरण, लेखा परीक्षण प्रतिवेदन, अन्य प्रतिवेदन र प्रस्तावहरू तयार गरी स्वीकृति वा अनुमोदनको लागि सभामा पेश गर्ने;
- (ग) सभाबाट समयमै बजेट पारित हुनसकेको अवस्थामा अघिल्लो आर्थिक वर्षको कूल खर्च को एक तिहाईमा नबढ्ने गरी खर्च गर्न स्वीकृत दिन सक्नेछ र सो को अनुमोदन लगत्तै बस्ने प्राज्ञ सभाबाट गर्नुपर्नेछ;
- (घ) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको चल अचल सम्पत्तिको सञ्चालन, संरक्षण र रेखदेख गर्ने;
- (ङ) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको लागि प्रदान गरिएका आर्थिक तथा अन्य सहयोग ग्रहण गर्ने;
- (च) प्राज्ञ सभाको स्वीकृति र नेपाल सरकारको सहमतिमा अन्य सरकारी संघसंस्थालाई प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको चल अचल सम्पत्तिको हक हस्तान्तरण सम्बन्धी सम्झौता गर्ने;
- (छ) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको वित्तीय व्यवस्थापन, लगानी र कोष परिचालन गर्ने;
- (ज) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका लागि आवश्यक पर्ने विनियमको मस्यौदा सभामा पेश गर्ने र सभाबाट स्वीकृत भएपछि लागू गर्ने;
- (झ) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा आन्तरिक कार्य व्यवस्थित गर्न नियममा नखुलेको विषयमा ऐनको प्रतिकूल नहुने गरी आदेश जारी गर्ने; तर त्यस्तो आदेश त्यसपछि बसेको सभाले स्वीकृत नगरेमा स्वतः बदर हुनेछ।
- (ञ) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका वैज्ञानिक, नवप्रवर्तक, प्राविधिक, प्रशासनिक कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक योग्यता र दरबन्दी तोक्ने र नियुक्ति गर्ने;
- (ट) निर्देशकहरूको नियुक्ति गर्ने;
- (ठ) तोकिए बमोजिम अन्य कामहरू गर्ने ।

(२) उपदफा (१) बाहेक कार्यकारी परिषद्ले आफ्नो काम कारवाही प्रभावकारिरूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार विभिन्न समितिहरू गठन गर्न सक्नेछ।

महावीर पुन

(३) उपदफा (२) बमोजिमका समितिहरूको काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधि कार्यकारी परिषद्ले तोकेबमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-६

प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका पदाधिकारी

१८. प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको अध्यक्ष: (१) अध्यक्ष प्रज्ञा-प्रतिष्ठानमा पूरा समय काम गर्ने प्रमुख कार्यकारी पदाधिकारी हुनेछ र प्रतिष्ठानको समग्र सञ्चालन, स्रोत सङ्कलन तथा परिचालन, अनुगमन र नेतृत्वको जिम्मेवारी निर्वाह गर्नेछ।

(२) अध्यक्ष पदको लागि दफा ८ (१)क. बमोजिमको प्राज्ञ सदस्यले उम्मेदवारी दिनुपर्नेछ।

(३) प्राज्ञ सभाले निर्वाचन मण्डल गठन गरी गोप्य मतदानबाट ५० प्रतिशतभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवारलाई प्रतिष्ठानको अध्यक्ष नियुक्तिका लागि मन्त्रालयसमक्ष सिफारिस गर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सिफारिस भएको प्राज्ञ सदस्यलाई मन्त्रालयले प्रतिष्ठानको अध्यक्ष पदमा नियुक्ति गर्नेछ।

(३) मत बराबर भएको अवस्थामा मन्त्रालयले कुनै एक जनालाई अध्यक्ष नियुक्ति गर्न सक्नेछ।

(४) अध्यक्षको कार्यकाल पाँच वर्षको हुनेछ; अध्यक्ष एक कार्यकालको लागि मात्र नियुक्त हुनेछ। निजको पारिश्रमिक, सुविधा र सेवाका अन्य शर्तहरू तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(५) अध्यक्षको पद रिक्त भएमा वा निज उपस्थित भई काम गर्न नसक्ने भएमा जेष्ठतम् उपाध्यक्षलाई बढीमा तीन महिना अवधिका लागि अध्यक्षको जिम्मेवारी तोकन सकिनेछ।

(६) दुवै उपाध्यक्षको पद रिक्त भएमा मात्र मन्त्रीले प्राज्ञ सभाका जेष्ठतम निर्वाचित सदस्यलाई बढीमा तीन महिनाका लागि अध्यक्षको जिम्मेवारी तोकन सक्नेछन्।

१९. अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार: प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको सबै काम कारवाही उपर अध्यक्षको नियन्त्रण रहनेछ र निजले प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको काम कारवाहीमा निर्देशन दिन र रेखदेख गर्नुका साथै अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन्:

(१) अध्यक्षले सभाको निर्णय र निर्देशनहरू कार्यान्वयन गर्ने, गराउने;

(२) मन्त्रीको अनुपस्थितिमा प्राज्ञ सभाको अध्यक्षता गर्ने;

(३) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको वार्षिक बजेट र कार्यक्रम कार्यकारी परिषद्मा छलफल गरी स्वीकृतिका लागि सभामा पेश गर्ने;

सहायी पुन

मन्त्रालय

- (४) विपद्, महामारी, राष्ट्रिय सङ्कट वा आपतकालीन अवस्थामा निम्नानुसार बजेट बस्न सम्भव नभएमा अध्यक्षले अनुसन्धान र नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा खर्च गर्ने गरी प्रतिष्ठानको वार्षिक बजेटको अधिकतम पाँच प्रतिशतसम्म आकस्मिक खर्च गरी कार्यकारी परिषद्बाट अनुमोदन गराउने;
- (५) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय साझेदारी तथा सम्झौताको मस्यौदा तयार गरी कार्यकारी परिषद्मा स्वीकृतिका लागि पेश गर्ने र मन्त्रालयको सहमती लिई सम्झौता गर्ने;
- (७) प्रज्ञा-प्रतिष्ठानका केन्द्र र अनुसन्धान इकाईहरूको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रतिवेदन कार्यकारी परिषद् समक्ष पेश गर्ने;
- (८) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा कुनै निकाय वा अधिकारीले गर्ने भनी उल्लेख भएका कामहरू बाहेक अन्य कामहरू गर्ने, गराउने र आवश्यकतानुसार कार्यकारी परिषद्बाट अनुमोदन गराउने ।

२०. उपाध्यक्ष: (१) प्रज्ञा प्रतिष्ठान अन्तर्गतका विभिन्न केन्द्रहरू बीच प्रभावकारी समन्वय कायम गर्दै अध्यक्षको प्रत्यक्ष निर्देशनमा कार्यसम्पादन गर्न दुई जना उपाध्यक्षहरू रहनेछन्।

(२) प्रतिष्ठानको उपाध्यक्ष नियुक्तिका लागि प्राज्ञ सभाले छनौट समिति गठन गर्नेछ।

(३) प्रतिष्ठानको उपाध्यक्ष पदका लागि इच्छुक दफा ८ (१)क. बमोजिमको प्राज्ञ सदस्यले छनौट समिति समक्ष उम्मेदवारी दर्ता गर्नुपर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम दर्ता भएका उम्मेदवारहरूमध्येबाट उपाध्यक्ष पदमा नियुक्तिको लागि छनौट समितिले मन्त्रालयमा चार जना उम्मेदवारहरूलाई सिफारिस गर्नेछ।

(५) छनौट समितिबाट सिफारिस भई आएका चार जना उम्मेदवारहरूमध्येबाट दुई जना प्राज्ञ सदस्यहरूलाई मन्त्रालयले वरिष्ठता निर्धारण गरी नियुक्त गर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम नियुक्त उपाध्यक्षहरूले आधारभूत विज्ञान अनुसन्धान तथा ब्रेन गेन सम्बन्धी र व्यावहारिक विज्ञान अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तन सम्बन्धी कामको नेतृत्व गर्नेछन्।

(७) उपाध्यक्ष प्रज्ञा-प्रतिष्ठानको पूरा समय काम गर्ने पदाधिकारी हुनेछ।

(८) उपाध्यक्षको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ। उपाध्यक्ष एक कार्यकालको लागि मात्र नियुक्त हुनेछ।

(९) उपाध्यक्षले आफू मातहतको निकायको दैनिक प्रशासन, वित्तीय कार्यान्वयन, र कार्यक्रम सञ्चालनको नेतृत्व गर्नेछ।

(१०) उपाध्यक्ष अध्यक्षप्रति उत्तरदायी हुनेछ र अध्यक्ष मार्फत प्राज्ञ सभा तथा कार्यकारी परिषद्प्रति जवाफदेही हुनेछन्।

सहायी पुन